

گزارش نهایی بررسی وضعیت مهاجرت دانش آموختگان داروسازی به خارج از کشور

چکیده:

مقدمه: یکی از مهم ترین انواع شناخته شده مهاجرت پدیده‌ی « فرار مغزها» یا به بیانی دیگر « مهاجرت نخبگان» می‌باشد. که موجب انتقال سرمایه‌های انسانی از کشورهای عقب مانده به سمت کشورهای پیشرفته شده است. مهاجرت خسارات جبران ناپذیری به کشورهای مبدا وارد نموده و معمولاً موجب محروم ساختن کشور مبدا از پیشرفت و دستیابی به علم و تکنولوژی میگردد. این مهاجرت در گروه فارغ التحصیلان داروسازی می‌تواند عوارضی زیادی را برای ساختار خدمات بهداشتی و درمانی هر کشوری ایجاد نماید.

روش‌ها: روش تحقیق در این پژوهش پیمایشی توصیفی، مبتنی بر تکنیک پرسشنامه می‌باشد. و تحلیل داده‌ها به کمک نرم افزار SPSS and Excel وبا استفاده از آمار توصیفی و آمار استنباطی انجام شده است.

یافته‌ها: یافته‌های بدست آمده از پژوهش نشان می‌دهد درصد مهاجرت داروسازان به نسبت کل داروسازان رشد نسبتاً قابل توجهی نشان می‌دهد از ۷/۱٪ در سال ۱۳۸۵ به ۱۳/۸٪ در سال ۱۳۹۴ رسیده است میزان مهاجرت داروسازان (حدود ۱۴٪) بسیار بالاتر از میانگین مهاجرت ایرانیان (حدود ۲٪) و مهاجرت افراد تحصیل کرده ایران (حدود ۸٪) و میانگین مهاجرت در دنیا (حدود ۲/۸٪) می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد از مهم‌ترین عوامل موثر مهاجرت از دیدگاه داروسازان داخل کشور وضعیت اقتصادی کشور می‌باشد در حالیکه از نظر داروسازان خارج از کشور دلایل مهاجرت در وهله اول ادامه تحصیل و پس از آن بدست آوردن موقعیت شغلی و درآمد بالاتر می‌باشد. همچنین از میان کشورهایی که مقصد داروسازان برای مهاجرت کانادا در راس بوده و به دنبال آن کشورهایی چون آلمان، امریکا، استرالیا، انگلستان، فرانسه و سوئد می‌باشد. به نظر می‌رسد امنیت شغلی ویا به عبارتی در دسترس بودن شغل مناسب و درآمد بالاتر، امکان ادامه تحصیل راحت‌تر و امکانات رفاهی بیشتر از عوامل موثر در مهاجرت داروسازان و همچنین در تصمیم افراد برای انتخاب کشور مقصد می‌باشد. همچنین میزان مهاجرت داروسازان روبه رشد و میزان آن نیز قابل توجه و تامل می‌باشد. لذا ضرورت دارد ضمن بررسی‌های بیشتر برنامه‌ریزی‌های لازم در این خصوص توسط مسئولین مرتبط بعمل آید.

فهرست

- چکیده : ۱
- ۱-مقدمه: ۴
- ۲- بررسی پیشینه : ۶
- ۱-۲- روند کلی مهاجرت در سطح بین‌المللی و وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورها ۶
- ۲-۲- روند مهاجرت افراد تحصیل‌کرده و جابجایی دانشجویان در سطح بین‌المللی ۹
- ۳-۲- روند مهاجرت و جابجایی ایرانیان تحصیل‌کرده و جابجایی دانشجویان ایرانی و مقایسه با کشورهای منتخب ۱۰
- ۳-اهداف: ۱۲
- ۱-۳- اهداف اصلی : ۱۲
- ۲-۳-اهداف جزئی: ۱۲
- ۴-روش اجرا: ۱۳
- ۵-نتایج ۱۳
- ۱-۵- آمار و اطلاعات دانش‌آموختگان رشته داروسازی ۱۳
- ۲-۵- نظرات دانشجویان داروسازی ۱۵
- ۱-۲-۵- دلایل دانشجویان برای انتخاب رشته داروسازی: ۱۵
- ۳-۲-۵- میزان رضایتمندی دانشجویان از تحصیل در رشته داروسازی : ۱۵
- ۳-۲-۵- دیدگاه دانشجویان داروسازی در خصوص آینده شغلی خود: ۱۶
- ۴-۲-۵- ارزیابی دانشجویان از میزان تاثیر عواملی که منجر به مهاجرت داروسازان به خارج از کشور می‌گردد ۱۶
- ۳-۵- بررسی و ارزیابی نظرات دانش‌آموختگان داروسازی داخل کشور ۱۷
- ۱-۳-۵- میزان رضایتمندی دانش‌آموختگان داروسازی از امکانات آموزشی و وضعیت تحصیل در ایران : ۱۷
- ۲-۳-۵- میزان تاثیر عوامل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی در وضعیت مهاجرت داروسازان : ۱۸
- ۱-۴-۵- وضعیت داروخانه‌های کشور از دیدگاه دانش‌آموختگان داروسازی : ۱۹
- ۲-۴-۵- بررسی و ارزیابی نقات قوت و ضعف رشته داروسازی از دیدگاه دانش‌آموختگان داروسازی : ۱۹
- ۱-۶- بررسی و ارزیابی نظرات دانش‌آموختگان داروسازی که در خارج از کشور به سر می‌برند: ۲۰
- ۱-۱-۶- بررسی دلایل مهاجرت فارغ‌التحصیلان رشته داروسازی: ۲۰
- ۲-۱-۶- بررسی وضعیت شغلی داروسازان در خارج از کشور ۲۰
- ۷- کشورهای هدف داروسازان برای مهاجرت ۲۱

۲۱	۸- نسبت مهاجرت داروسازان
۲۲	۹- بحث و نتیجه گیری :
۲۴	۱۰- راه کارهای پیشنهادی
۲۵	منابع :

۱- مقدمه:

نیروی انسانی نخبه از عمده مهم رشد و توسعه هر کشوری می‌باشد بطوریکه با قاطعیت می‌توان گفت این عامل در صدر سایر عوامل قرار گرفته و کشورهای به رشد و توسعه واقعی دست یافته‌اند که در کنار منابع خدادادی، دانش، فن و تکنولوژی اولاً از نیروی انسانی با دانش بالا برخوردار بوده در ثانی از این نیروی نخبه به نحو مطلوب استفاده بعمل آورده‌اند. مسئله تاثیر مستقیم نیروی انسانی نخبه بر توسعه کشورها سالهاست مورد توجه جدی قرار گرفته و به موازات آن حساسیت کشورها بر مهاجرت این قشر فزونی یافته است. هرچند این مسئله از سالها قبل در اکثر کشورها وجود داشته و هم اکنون نیز در حال وقوع می‌باشد و موضوع جذب شدن استعدادهای درخشان و چهره‌های شاخص علمی کشورمان در سایر کشورها موضوع جدیدی نمی‌باشد و لیکن با توجه به نیاز مبرم کشور به نیروی متخصص، توجه جدی‌تر به این موضوع اجتناب ناپذیر می‌نماید.

از آنجائیکه مسئله از دست رفتن سرمایه انسانی در کشورهای تربیت کننده این نیروها با مفاهیم مختلفی بیان می‌شود. لازم میدانم با مفاهیم مطرح در این خصوص آشنائی لازم صورت پذیرد.[۱]

- مهاجرت (Immigration): عمدتاً در چهارچوب جمعیت‌شناسی و گاه جامعه‌شناسی و اقتصاد قرار گرفته و به طور عامل معادل از دست دادن نیروی انسانی کارآمد و متخصص قلمداد نمی‌گردد. چرا که بسیاری از مهاجرین به سایر کشورها دارای تحصیلات دانشگاهی نبوده‌اند و اصولاً در رده نیروهای متخصص و ماهر کشور مبدأ قرار نداشته‌اند. مهاجرت این نوع افراد چندان از لحاظ علمی، تحقیقاتی و سیاسی با اهمیت تلقی نشده و بطور طبیعی در کشورها اتفاق می‌افتد و کشور مبدأ را دچار خسارات قابل توجهی نمی‌نماید.[۲، ۳]

- فرار مغزها (Brain Drain): که عمدتاً دربرگیرنده خروج نیروهای متخصص و نخبه یک کشور می‌باشد، خسارات جبران ناپذیری به کشور مبدأ وارد نموده و معمولاً موجب محروم ساختن کشور مبدأ از پیشرفت و دستیابی به علم و تکنولوژی می‌گردد. به طور کلی فرار مغزها زمانی اطلاق می‌شود که ارتباط فرد با کشور خود به طور کامل قطع شود و کشور مبدأ به هیچ عنوان نتواند از دانش و علم فرد استفاده نماید.[۴]

- Brain Circulation: زمانی این مفهوم کاربرد پیدا می‌کند که نیروهای نخبه یک کشور که به یک کشور دیگری عزیمت نموده و در آن کشور رحل اقامت افکنده‌اند با ایجاد ارتباط علمی منظم و مستمر با کشور خود و همچنین تشکیل‌های سازمانهایی با شبکه منسجم علمی در حد امکان به پیشرفت علمی کشور خود در زمینه‌های مختلف از طریق انتقال علوم و فنون کمک می‌نمایند.[۵].

به عبارت دیگر همیشه فرار مغزها به منزله خروج فرد صاحب‌نظر و صاحب فکر به خارج از کشور نمی‌باشد[۲، ۵]

بعضی از مواقع نیروی متخصصی که در خارج از کشور است با ایجاد ارتباط علمی با کشور خود مایه پیشرفت شده و بالعکس نیروی متخصصی که در داخل کشور است پیش از آنکه به حال کشور خود مفید باشد در جهت خدمت به غرب چه از طریق انتقال تکنولوژی و چه از طریق انجام تحقیقات و پژوهشهایی که هیچ فایده‌ایی برای

کشور نداشته نتیجه‌اش عاید کشورهای پیشرفته شده و فقط و فقط باعث هدر رفتن مواد و امکانات کشور خویش شده است. این هم به نوعی هدر رفتن مغزها و سرمایه‌هاست. زمانی که در سالها قبل موضوع فرار مغزها مطرح شد و در سراسر جهان سروصدای زیادی در این خصوص به راه افتاد کشورهای پیشرفته برای حفظ ظاهر سعی کردند تا دانشمندان کشورهای در حال توسعه در کشورهای خود باقی بمانند و لیکن در عوض برنامه‌ریزی جهت استفاده از نیروهای متخصص و امکانات علمی و تحقیقاتی کشورهای در حال توسعه را در دستور کار خود قرار دادند. بطوریکه برای نمونه دانشجویان فیزیک دانشگاه آسترال در آرژانتین با ناسا (مرکز پژوهشهای فضای آمریکا) جهت انجام پژوهش قرارداد منعقد کردند و لیکن اینگونه مطالعات فیزیکی هیچ رابطه‌ای با کشور آرژانتین نداشت و متضمن هیچ گونه فایده‌ای علمی برای آن کشور نبوده و در واقع نه تنها مشکلی از مشکلات آن کشور را حل نمی‌کرد بلکه وابستگی کشورهایی از این نوع را شدیدتر می‌نمود و از لحاظ مالی زیان‌های فراوانی از قبیل خرید تجهیزات تحقیقاتی، پرداخت حق پژوهش، بکارگرفته شدن نیروی متخصص... بر این کشور تحمیل می‌گردید.

در این رهگذر بایستی به پدیده انتقال تکنولوژی که معمولاً از کشورهای پیشرفته به کشورهای در حال توسعه صورت می‌گیرد نیز با دقت بیشتری نگریست و بر دانشمندان است تا تلاش نمایند به جا اینکه جهان سوم در خدمت علم و صنعت کشورهای پیشرفته باشد، علم و صنعت کشورهای پیشرفته در خدمت کشورهای در حال توسعه باشد.

سوال این است که آیا هر آنچه طی ۱۵۰ سال اخیر در مغرب زمین اتفاق افتاده تکرارش برای کشورهای در حال توسعه لازم است و آیا کشورهای جهان سوم بایستی در علوم و تکنولوژی به همان گونه عمل نمایند که کشورهای پیشرفته در حال انجام بوده و آیا اصولاً هر علم و تکنیکی بی چون و چرا برای کشورهای در حال توسعه مفید است.

به نظر می‌رسد تفکر عمیق و عالمانه دانشمندان کشورهای در حال توسعه در این موضوع موجب کاهش شیفتگی بسیاری از دانشمندانی که بواسطه بهت زدگی در مقابل پیشرفت‌های علمی کشورهای توسعه یافته حاصل شده، خواهد شد و عشق و علاقه آنان بر ماندن در کشور خویش و تلاش در جهت رفع مشکلات با استفاده از تخصص خود را چند برابر خواهد نمود.

ادوارد دانشن یکی از کارشناسان اقتصادی آمریکا در تحقیقی که درباره عوامل موثر در پیشرفت صنعتی کشورها نموده است اعلام کرده از میان ۳۱ عامل موثر در این امر، مهم‌ترین عامل پرورش نیروی انسانی متخصص می‌باشد. وی نظریه‌ای درباره توسعه اقتصادی ارائه داده است که مطابق آن پیشرفت آموزش نیروی انسانی مهم‌ترین عامل رشد اقتصادی و پیشرفت تحقیقات و علوم عامل دوم در رشد اقتصادی می‌باشد. [۶]

مک نارما در آن زمان در مورد فاصله‌ای که از لحاظ فنی و صنعتی میان آمریکا و اروپا وجود دارد و همچنین در مورد مهاجرت متخصصان از اروپا به آمریکا اعلام می‌کند: «فاصله‌ای که بین اروپا و آمریکا به وجود آمده در اثر عقب ماندگی علمی و فنی اروپا نمی‌باشد، بلکه نتیجه اختلافی است که در مدیریت و نوع تشکیلات وجود

دارد. اگر تعداد زیادی از دانشجویان اروپایی به آمریکا مهاجرت می‌کنند علت آن پیشرفت تکنولوژی آمریکا نمی‌باشد، بلکه روشهای جدیدی است که آمریکا در کار دسته جمعی و شیوه مدیریت خود در پرورش و استفاده صحیح از نیروی انسانی متخصص به کار می‌برد».[۷]

موارد فوق بدین لحاظ ذکر گردید که بیانگر علت پیشرفت سریعتر آمریکا در علم و تکنولوژی نسبت به کشورهای اروپایی بوده و نشانگر این مسئله است که اگر هم اکنون آمریکا وضعیت بهتری از لحاظ علوم و تکنولوژی نسبت به سایر کشورها دارد، ریشه اصلی آن توجه جدی آمریکا به نیروی انسانی و مدیریت صحیح در کاربرد نیروی انسانی و انجام صحیح سرمایه گذاری در چندین دهه گذشته بوده است و بلاشک تناسب پیشرفت کشورها متناسب با توجه آنان به موضوع نیروی انسانی و سرمایه گذاری لازم در این خصوص می‌باشد.

بنابراین این توسعه و رشد کشورها در ابعاد کیفی آن مستلزم توجه جدی به سرمایه‌های فکری داخلی و تبدیل آنها به جریانات انباشت سرمایه مولد می‌باشد. در بین عوامل مختلف رشد و توسعه، مدیریت بهره‌گیری از مهارت و تخصص انسانی محور اصلی و تعیین کننده و منبع نهایی توسعه فن آوری می‌باشد. کارآمدی نظام اقتصادی اجتماعی و هدایت صحیح سرمایه ها منوط به واگذاری نقش‌های مناسب به نیروی متخصص و ماهر است. از این رو متخصصین هر کشور اهمیت و ارزشی برتر در کنار سایر منابع ثروت می یابند و بدون توجه به این مهم روند رشد و توسعه کشورها متوقف و یا با مشکل مواجه خواهد شد.

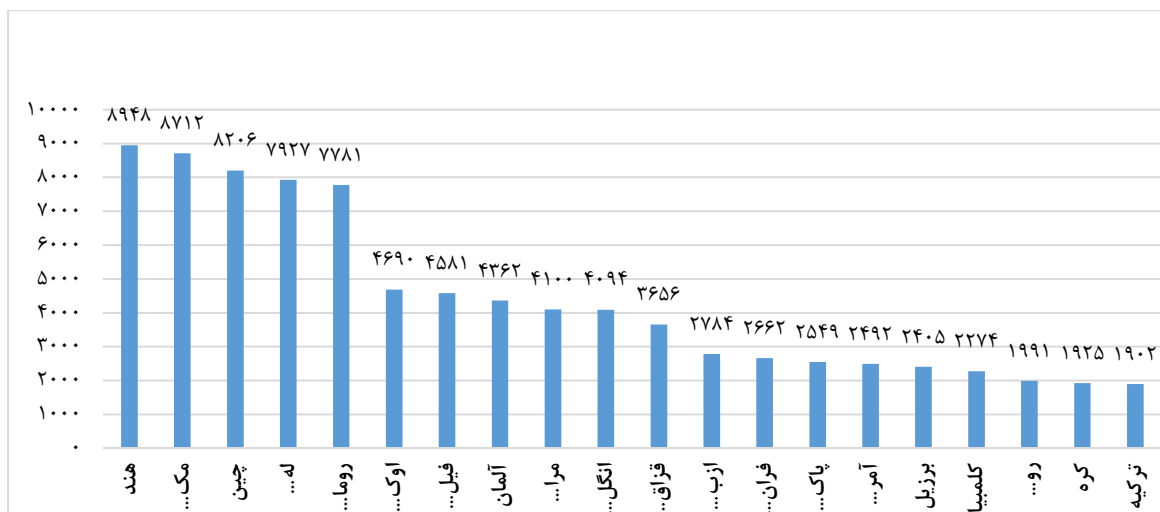
از آنجاییکه سالیانه مبالغ قابل توجهی صرف تربیت دانش آموختگان رشته داروسازی می شود، لذا خروج تعدادی از دانش آموختگان این رشته از کشور، حتی اگر تعداد این افراد به تعداد کل داروسازان درصد کمی هم باشد، می تواند تبعات منفی و قابل توجهی از جهات مادی و معنوی را به کشور تحمیل نماید.

۲- بررسی پیشینه :

۲-۱- روند کلی مهاجرت در سطح بین‌المللی و وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورها

داده‌ها و روندهای کلان مهاجرت در سطح دنیا، حاکی از افزایش دو برابری مجموع مهاجران از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ است. در سال ۲۰۱۳، جمعاً ۲۳۱/۵ میلیون نفر خارج از وطن خود زندگی کرده‌اند. در حالی که در سال ۲۰۱۳ جمعیت جهان نسبت به سال ۲۰۰۰ حدود ۳۲/۷ درصد رشد داشته، نرخ رشد جمعیت مهاجر جهان ۳۲ درصد بوده است. این امر نشان‌دهنده میل بالای بشر به مهاجرت (با اهداف مختلفی همچون یافتن زندگی بهتر، ادامه تحصیل، کسب موقعیت‌های شغلی و ...) است.

از طرفی کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^۱ (OECD)^۲ به عنوان مهم‌ترین کشورهای توسعه‌یافته در جهان، تا کنون میزبان بیش از ۹۰ درصد مهاجران متخصص و تحصیل‌کرده دنیا بوده‌اند. این کشورها اصلی‌ترین مقصد مهاجرت ایرانیان را نیز تشکیل داده‌اند. براساس این گزارش، ایران جزء ۲۰ کشور مبدأ اول مهاجران جدید به کشورهای OECD در سال ۲۰۱۱ نمی‌باشد. (نمودار ۱-۱) [۸]

نمودار ۱-۱: بیست کشور ارسال‌کننده بیشترین مهاجر (بالای ۱۵ سال) در سال ۲۰۱۱ به کشورهای OECD

به علاوه، در گزارش مهاجرت و وجوه ارسالی ۲۰۱۶ بانک جهانی^۳، از حیث خروجی تجمیعی مهاجر تا این سال، ایران با ۱/۶ میلیون نفر بین ۳۰ کشوری که بالاترین جمعیت خروجی مهاجر را داشته حضور ندارد. [۹]

بر اساس آخرین گزارش OECD در مورد افراد ترک وطن کرده، مجموعاً ۸۴۵ هزار نفر ایرانی مهاجر در کشورهای OECD وجود دارد که معادل کمی بیشتر از یک درصد از جمعیت کشور است که کمتر از نصف میانگین جهانی ۳/۲ درصدی و کمتر از یک سوم میانگین ۵ درصدی در کشورهای اروپایی است^۴. مهم‌ترین کشورهای میزبان ایرانیان مهاجر در کشورهای OECD در نمودار (۱-۲) قابل مشاهده است. [۱۰]

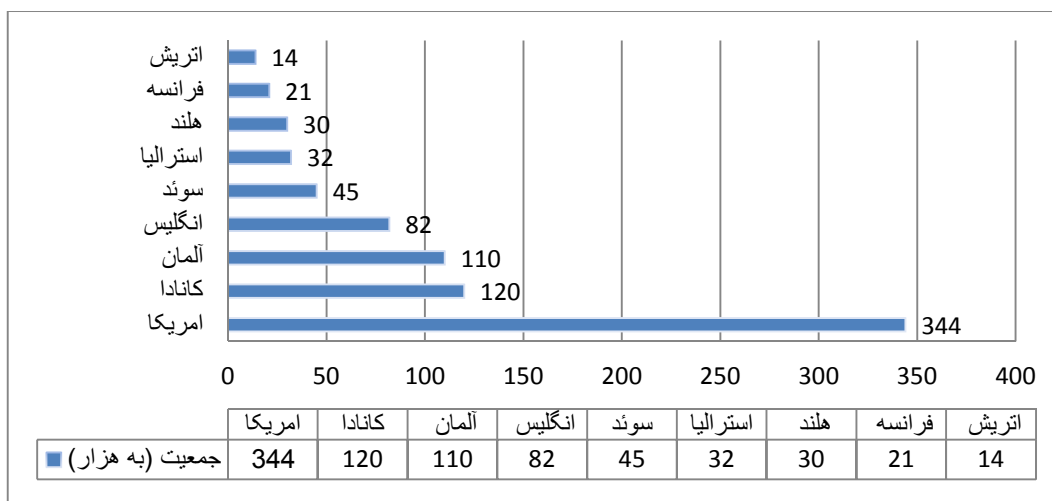
۱. استرالیا، بلژیک، کانادا، شیلی، دانمارک، جمهوری چک، استونی، فنلاند، فرانسه، آلمان، یونان، مجارستان، ایسلند، ایرلند، رژیم صهیونیستی، ایتالیا، ژاپن، کره جنوبی، لتونی، لوکزامبورگ، مکزیک، هلند، نیوزیلند، نروژ، لهستان، پرتغال، جمهوری اسلواکی، اسلوانی، اسپانیا، سوئد، سوئیس، ترکیه، انگلیس، آمریکا (جمعاً ۳۵ کشور)

۲. Organization for Economic Cooperation and Development

۳. World Bank (۲۰۱۶). Migration and Remittances Factbook (۳rd edition), advance edition.

<http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/3334934-1199807908806/4549025-1450455807487/Factbookpart1.pdf>

۴. World Migration in Figures A joint contribution by UN-DESA and the OECD to the United Nations High-Level Dialogue on Migration and Development, ۳-۴ October ۲۰۱۳.

نمودار ۱-۲: مقاصد اصلی ایرانیان مهاجر در کشورهای OECD تا سال (۲۰۱۰)

در آخرین رده‌بندی و بگاه سازمان اطلاعات ایالات متحده^۵ در کتاب آمار جهان در رابطه با میزان نرخ خالص مهاجرت^۶ در سال ۲۰۱۶، ایران^۷ با نرخ « ۰/۱ - » در میان ۲۲۲ کشور جهان در میانه جدول و رده ۱۰۷ ام قرار دارد (جدول ۱-۱). در این سال، کشور قطر، جزایر ویرجین بریتانیا و لوگزامبورگ به ترتیب با نرخ ۱۸,۲۰+، ۱۶,۹۰+ و ۱۶,۳۰+ در رده اول تا سوم این رده‌بندی و کشورهای میکرونزی، ساموآ و تونگا به ترتیب با نرخ ۲۰,۹۰-، ۲۰,۶۰- و ۱۷,۸۰- در رده‌های آخر این رده‌بندی قرار گرفتند.[۱۱]

جدول ۱-۱: نرخ خالص مهاجرت در ایران و تعدادی کشور منتخب

رتبه در جهان	کشور
۱۰۷	ایران
۱۴۶	ترکیه
۱۴۰	آفریقای جنوبی
۱۲۷	مصر
۱۲۵	چین
۱۲۱	مالزی
۱۰۹	برزیل
۸۴	هند
۵۲	روسیه
۳۸	کره جنوبی

در خصوص مهاجران ایرانی به کشورهای OECD، می‌توان گفت بیش از ۶۰ درصد مهاجران ایرانی به کشورهای انگلیسی‌زبان آمریکا، کانادا، انگلیس و استرالیا مهاجرت کرده‌اند که بیشترین سهم آن با ۳۵ درصد در کشور آمریکا زندگی می‌کنند. بر اساس گزارش بین‌المللی مهاجرت سازمان ملل (۲۰۱۵) تا سال ۲۰۱۳ در مجموع اکثریت مهاجران ایرانی به کشورهای آمریکا، آلمان، کانادا، انگلیس و سوئد عزیمت کرده‌اند (جدول ۱-۲).[۱۲]

^۵. CIA World Factbook

^۶ باید توجه داشت که هرچه رتبه کشور بهتر باشد به این معنی است که شاخص نرخ خالص مهاجرت بیشتر بوده است و نرخ ورودی مهاجر بیشتر از نرخ خروجی بوده است و شمار کسانی که به آن محدوده یا کشور وارد شده‌اند بیشتر از کسانی است که آن کشور را ترک کرده‌اند.

^۷. نرخ خالص مهاجرت ایران به ازای هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت در فاصله سال‌های ۲۰۰۰ الی ۲۰۱۶

جدول ۱-۲: پنج کشور اصلی میزبان مهاجران ایرانی تا ۲۰۱۳

تعداد	پنج کشور اول میزبان بیشترین مهاجر ایرانی تا سال ۲۰۱۳
۳۹۳/۴۱۴	ایالات متحده آمریکا
۱۲۰/۶۵۷	آلمان
۱۰۸/۶۳۲	کانادا
۷۵/۷۳۳	انگلیس
۶۶/۹۸۷	سوئد
۷۶۵/۴۵۴	جمع کل

۲-۲- روند مهاجرت افراد تحصیل کرده و جابجایی دانشجویان در سطح بین‌المللی

نگاهی به آمار جهانی دانشجویان بین‌المللی و جابجایی^۸ آن‌ها در دو دهه گذشته، نشان از رشد حدود چهار برابری است. طبق آمار و اطلاعات مؤسسه مشاوره بین‌المللی آموزش و قوانین^۹، تعداد دانشجویان بین‌المللی از ۱/۳ میلیون در سال ۱۹۹۰ به ۵ میلیون دانشجو در سال ۲۰۱۴ رسیده است.

مهم‌ترین مقاصد دانشجویان بین‌المللی در قرن ۲۰، کشورهای انگلیسی زبان (آمریکا، انگلیس، کانادا، استرالیا و ...) محسوب می‌شدند. اما در حال حاضر دیگر کشورها به خصوص کشورهای آسیایی در زمینه جذب دانشجویان تلاش‌هایی صورت داده‌اند و رقابت در جذب دانشجویان در حال افزایش است (ICEF, ۲۰۱۵).

بر اساس آمار سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، ایران جزء کشورهای با تعداد بالای ارسال‌کننده دانشجو به کشورهای پیشرفته محسوب نمی‌شود. چین، روسیه، کره جنوبی و هند چهار کشور اول ارسال‌کننده دانشجو به کشورهای توسعه‌یافته هستند (OECD, ۲۱۰۵). تعداد کل مهاجران با تحصیلات بالای دنیا که در سال ۲۰۱۱ میلادی در کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه زندگی می‌کردند، ۳۱ میلیون نفر بوده که نسبت به سال ۲۰۰۱ حدود ۱۳ میلیون رشد داشته است. رشد مهاجران تحصیل‌کرده آسیایی به کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، طی ده سال گذشته دو برابر شده و به ۸/۳ میلیون نفر رسیده است (OECD, ۲۱۰۵).

کشورهای اصلی مقصد و مبدأ دانشجویان در سال ۲۰۱۲ و نرخ تغییرات آن نسبت به سال ۲۰۰۸ بر اساس داده‌های OECD نشان می‌دهد که ایران در جمع کشورهای پذیرنده دانشجوی بین‌المللی قرار ندارد و همچنین جزو ۱۰ کشور برتر صادرکننده دانشجو به دانشگاه‌های بین‌المللی نیز نیست. نکته قابل توجه حضور کشور عربستان

^۸. Mobility

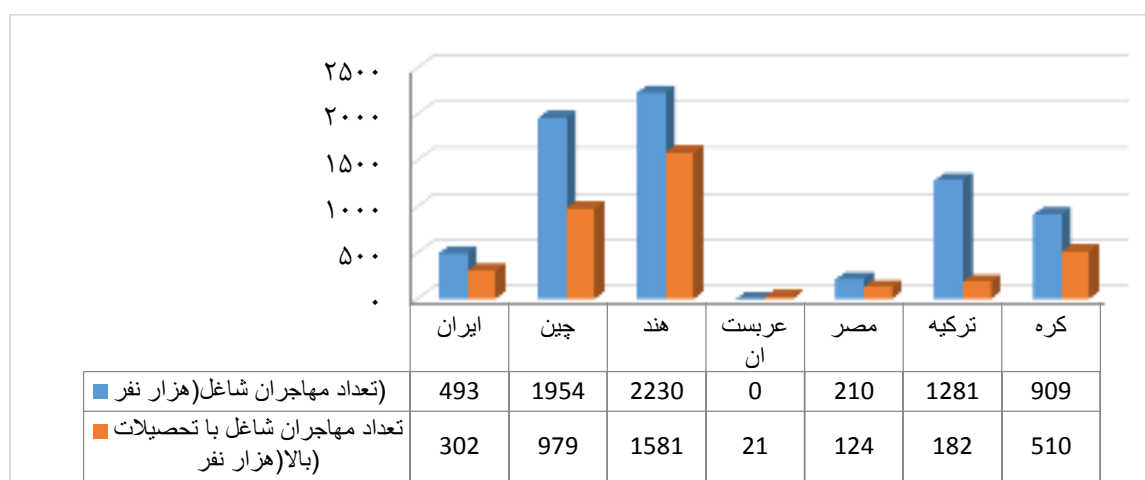
^۹. International Consultants for Education and Fairs (ICEF)

<http://monitor.icef.com/۲۰۱۵/۱۱/the-state-of-international-student-mobility-in-۲۰۱۵/>

سعودی در بین کشورهای فرستنده دانشجویان به کشورهای OECD است. رشد ۲۱۸ درصدی دانشجویان این کشور نسبت به سال ۲۰۱۲ می‌تواند نشان‌دهنده سیاست این کشور برای اعزام دانشجو به خارج از کشور باشد. ایران با داشتن ۳۲،۷۵۸ دانشجو در OECD در میان ده کشور برتر فرستنده دانشجو قرار ندارد. افزایش تعداد دانشجویان بین‌المللی، نشان از اهمیت جذب و ارسال دانشجویان بین‌المللی جهت تبادل دانش و فناوری مدرن دارد و جمهوری اسلامی ایران نیز باید با اتخاذ سیاست‌های مناسب این امر را با جدیت دنبال نماید.

۳-۲- روند مهاجرت و جابجایی ایرانیان تحصیل‌کرده و جابجایی دانشجویان ایرانی و مقایسه با کشورهای منتخب

در سال ۲۰۱۱، حدود ۴۹۴ هزار ایرانی در کشورهای OECD مشغول به کار بوده‌اند که از این تعداد ۳۰۲/۳ هزار نفر تحصیلات سطح بالا (دارای مدرک آموزش عالی) داشته‌اند. بر اساس آمارهای رسمی ۵۱/۶ درصد ایرانیان مهاجر به کشورهای OECD در مشاغل با مهارت‌های بالا به اشتغال می‌پردازند و ۴۴ درصد در مشاغل با نیاز به مهارت متوسط به فعالیت می‌پردازند. کشورهای آسیایی هند، فیلیپین و چین اصلی‌ترین کشورهای فرستنده مهاجران با تحصیلات بالا به کشورهای OECD می‌باشند (OECD, ۲۱۰۵). مقایسه وضعیت ایران با تعدادی کشور منتخب در این زمینه در نمودار (۳-۱) نمایش داده شده است. [۱۳]

نمودار شماره ۳-۱: مهاجران شاغل با تحصیلات بالا و کل مهاجران شاغل در سال ۲۰۱۱

در سال ۲۰۱۱، در فهرست کشورهای با بیشترین مهاجران تحصیل‌کرده در کشورهای OECD، ایران در رتبه ۱۶م قرار دارد (رتبه ایران در سال ۲۰۰۰، ۱۵م دنیا بوده است). اگرچه ایران در میان کشورهای اصلی مهاجرفرست قرار ندارد اما در میان کشورهای مبدأ مهاجران با تحصیلات بالا، ایران در جایگاه ۱۶م قرار دارد (OECD, ۲۱۰۵). بر اساس آمار سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه، رشد تعداد مهاجران تحصیل‌کرده در هند و پاکستان در بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ با نرخ ۱۲۳ درصد بسیار چشمگیر بوده است و این نرخ رشد برای ایران در این بازه زمانی حدود ۶۳ درصد بوده است.

باید عنوان کرد که ایالات متحده، انگلستان و کانادا سه مقصد اصلی برای مهاجران دارای تحصیلات بالا می‌باشند. این سه کشور در مجموع ۶۲ درصد از کل مهاجران با تحصیلات بالای کشورهای OECD را میزبانی می‌کنند. یک تفاوت بزرگ بین ایالات متحده که میزبان ۴۰ درصد از مهاجران است با انگلستان و کانادا، با ۱۱ درصد مهاجران وجود دارد. مهاجران با تحصیلات بالا در ایالات متحده فقط ۳۰ درصد از کل مهاجران این کشور را شامل می‌شوند، در حالی که رقم مشابه برای کانادا و انگلستان ۵۲ درصد و ۴۶ درصد است.

در خصوص مهاجران جدید بالای ۱۵ سال به کشورهای OECD، ایران در جایگاه نهم آسیا با میزان ۱۱۷ هزار نفر قرار دارد. بررسی این آمار به صورت تجمعی نشان می‌دهد که بر اساس سهم مهاجران تحصیل کرده و ماهر از تعداد کل مهاجران، ایران جایگاه چهارم را با سهم ۵۰ درصد مهاجران متخصص در میان همه کشورها داراست. درصد اشتغال مهاجران با تحصیلات بالا برای ایران ۷۱ درصد است که ۵۱/۶ درصد از این افراد در مشاغل با مهارت بالا مشغول به فعالیت هستند که این عدد برای مهاجران کشور ترکیه به عنوان مثال ۱۹ درصد می‌باشد (OECD, ۲۱۰۵).

داده‌های مؤسسه آمار یونسکو^{۱۰} که به جابجایی بین‌المللی علمی^{۱۱} می‌پردازد از اصلی‌ترین منابع داده و اطلاعات بین‌المللی در حوزه آموزش عالی است. در این گزارش آمار و داده‌های مربوط به تعداد دانشجویان هر کشور که خارج از آن کشور به تحصیل (و نه اقامت دائم) اشتغال دارند مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد.

بر اساس داده‌های این مؤسسه، جریان خالص جابجایی دانشجویان بین‌المللی^{۱۲} (تعداد دانشجویان بین‌المللی ورودی کشور منهای تعداد دانشجویان بین‌المللی آن کشور در دیگر کشورها) و سهم دانشجویان بین‌المللی ورودی به هر کشور و خروجی از آن پرداخته می‌شود. علیرغم این که تعداد کل دانشجویان خروجی در مقایسه با سایر کشورها رتبه بالایی ندارد اما بر اساس داده‌های این مؤسسه، در تراز خالص جابجایی دانشجویان بین‌المللی، تراز ایران از تمام کشورهای منتخب مورد مقایسه (برزیل، مصر، ترکیه، مالزی و عربستان سعودی) منفی‌تر است (۳۴/۳۰۰- در سال ۲۰۱۵) که نشان از عدم تلاش کافی و فراهم آوردن زیرساخت‌های مورد نیاز برای جذب دانشجویان بین‌المللی در کشور است. در زمینه جذب دانشجوی خارجی و نسبت آن به کل دانشجویان کشور، ایران در سال ۲۰۱۵، ۰/۲۸۷ درصد و پایین‌تر از تمامی کشورهای مورد مقایسه به جز هند، چین و برزیل می‌باشد.

http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?DataSetCode=EDULIT_DS

^{۱۰} قابل دسترس در:

^{۱۱} International academic mobility

^{۱۲} Net flow of internationally mobile students

وضعیت کشور در تراز خالص جابجایی دانشجویان بین‌المللی^{۱۳}، زمانی که به‌عنوان درصدی از کل دانشجویان مشغول به تحصیل در کشور محاسبه و با کشورهای منتخب مقایسه می‌شود، نشان از وضعیت کاملاً عادی کشور (۰/۷۱- درصد در سال ۲۰۱۵) و بالاتر از کشورهایمانند مالزی، عربستان سعودی و چین است. البته عملکرد خوب ترکیه، برزیل و مصر در درصد دانشجویان خارجی به کل دانشجویان این کشورها می‌تواند دست‌مایه برنامه‌ریزی‌های آتی کشور در این زمینه قرار گیرد.

به هر حال موضوع مهاجرت دانش‌آموختگان و افراد تحصیل کرده به دلایل متعدد حائز اهمیت بوده و نیاز به بررسی و مطالعات جدی دارد لذا در این طرح ضمن جمع‌آوری آمار و اطلاعات مربوط به تعداد دانش‌آموختگان کشور در رشته داروسازی، نسبت به فراهم آوردن اطلاعات روشنتر و عواملی که منجر به مهاجرت داروسازان کشور گردیده اقدام شده است.

در این راستا با تهیه پرسشنامه‌های مورد نظر که با لحاظ نمودن عوامل احتمالی که منجر به مهاجرت داروسازان کشور میگردد، و با جمع‌آوری اطلاعات و آنالیز آماری این داده‌ها سعی در بدست آوردن عوامل موثر در این زمینه شده است.

۳- اهداف:

۳-۱- اهداف اصلی:

بررسی میزان، دلایل و عوامل موثر بر مهاجرت دانش‌آموختگان داروسازی از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۴ و تبیین راهکارهای لازم در خصوص مقابله با این موضوع

۳-۲- اهداف جزئی:

- تعیین میزان مهاجرت داروسازان کشور
- مشخص نمودن کشورهای مقصد برای داروسازان مهاجر
- بررسی و مشخص نمودن دلایل و عوامل موثر در انتخاب رشته داروسازی (علاقه شخصی، رتبه کنکور، موقعیت اجتماعی، و درآمد بهتر در جامعه، توصیه خانواده)
- بررسی و مشخص نمودن دیدگاه دانشجویان داروسازی در خصوص آینده شغلی
- بررسی و مشخص نمودن دلایل و عوامل موثر در مهاجرت داروسازان (عوامل فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، آموزشی،...)
- تبیین راهکارهای مقابله با این پدیده در کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت

^{۱۳}. Net flow ratio of internationally mobile students (inbound - outbound)

۴- روش اجرا:

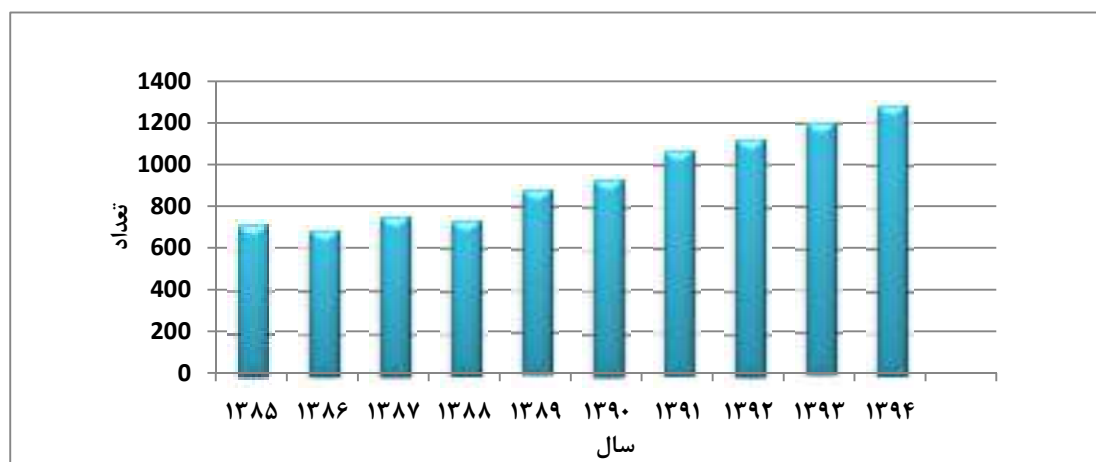
روش تحقیق در این پژوهش پیمایشی توصیفی، مبتنی بر تکنیک پرسشنامه می‌باشد. تحلیل داده‌ها به کمک نرم افزار SPSS and Excel وبا استفاده از آمار توصیفی و آمار استنباطی انجام شده است. سایر اطلاعات مورد نیاز برای دستیابی به موارد زیر نیز از طریق پرسشنامه یا از طریق مراجع ذیربط اخذ و مورد آنالیز و استخراج قرار گرفت:

- آمار کلیه دانش آموختگان داروسازی در داخل و خارج از کشور از مراجع ذیربط
- آمار داروسازانی که کشور را ترک کرده اند از مراجع ذیربط از قبیل وزارت بهداشت، سازمان نظام پزشکی، اداره گذرنامه، دانشگاه‌های علوم پزشکی، ...
- آمار و اطلاعات در خصوص کشورهایایی که مقصد داروسازان ایرانی بوده اند
- اطلاعات در خصوص نحوه و نوع اشتغال داروسازان ایرانی در کشورهای مقصد.
- نظر خواهی از دانشجویان شاغل به تحصیل در دو سال آخر در دانشکده های داروسازی کشور
- نظر خواهی از داروسازان شاغل در داخل کشور
- نظر خواهی از داروسازان شاغل در خارج از کشور

۵- نتایج

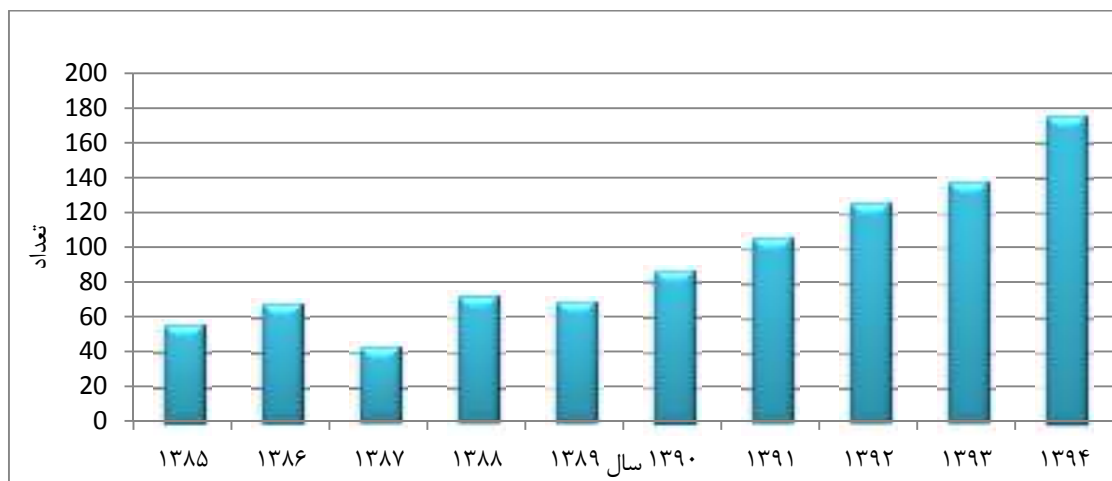
۱-۵- آمار و اطلاعات دانش آموختگان رشته داروسازی

بر اساس اطلاعات و آمار به دست آمده از مراجع ذیربط تعداد دانش آموختگان این رشته از دانشگاه‌های داخل کشور به تفکیک سال فراغت از تحصیل در نمودار شماره (۵-۱) آورده شده است. بر اساس آنچه در این نمودار مشخص است تعداد دانش آموختگان از ۷۰۰ نفر در سال ۱۳۸۵ به تعداد ۱۲۸۰ نفر در سال ۱۳۹۴ رسیده است.

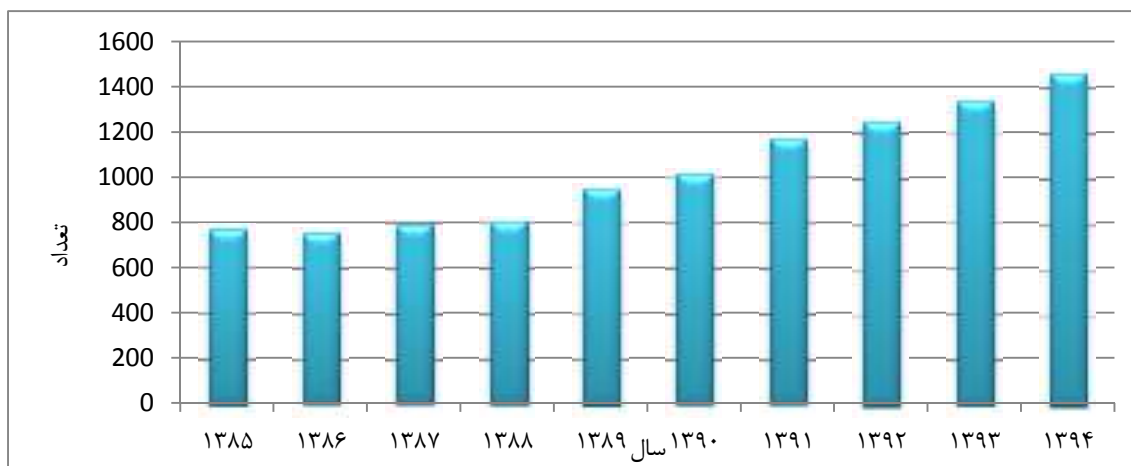
نمودار ۵-۱: تعداد دانش آموختگان داروسازی از دانشگاه‌های داخل کشور به تفکیک سال فراغت از تحصیل (منبع: بر اساس اطلاعات موجود در معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی)

تعداد دانش آموختگان این رشته از خارج از کشور که جهت ارزشیابی مدارک خود در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اقدام نموده اند به تفکیک سال در نمودار شماره (۵-۲) آورده شده است. بر اساس آنچه در این نمودار مشخص است تعداد دانش آموختگان خارج از کشور که پس از اتمام تحصیل به کشور مراجعت نموده اند روند افزایشی داشته و از ۵۷ نفر در سال ۱۳۸۵ به تعداد ۱۷۶ نفر در سال ۱۳۹۴ رسیده است.

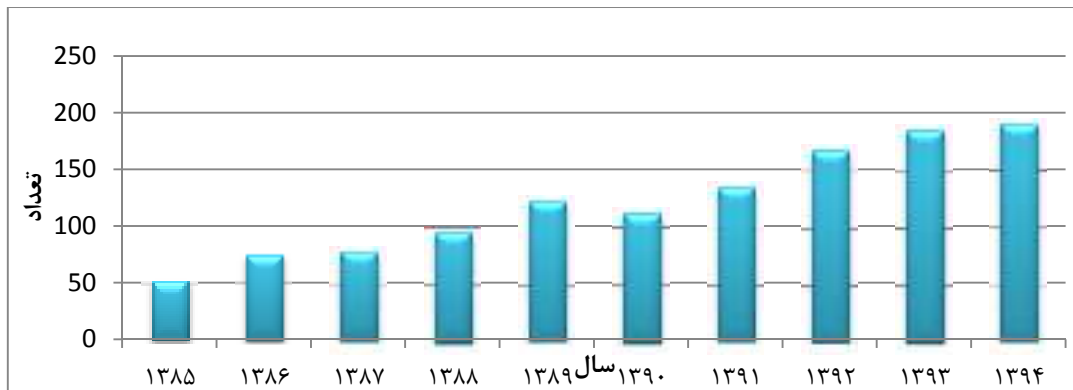
نمودار ۲-۵: دانش آموختگان داروسازی در خارج از کشور که مدارک ایشان مورد ارزشیابی قرار گرفته است

روند کلی ورود دانش آموختگان داروسازی به بازار کار در این حرفه بر اساس مجموع دانش آموختگان داخل و خارج از کشور در نمودار شماره (۵-۳) به تفکیک سال آورده شده است. بر این اساس مجموع تعداد دانش آموختگان از حدود کمتر از ۸۰۰ نفر در سال ۱۳۸۵ نزدیک به ۱۵۰۰ نفر در سال ۱۳۹۴ رسیده است.

نمودار ۳-۵: مجموع دانش آموختگان داروسازی در داخل و خارج از کشور

در نمودار شماره (۵-۴) آمار داروسازانی که جهت ترجمه و تسجیل مدارک خود در طول سال های ۱۳۸۵ لغایت ۱۳۹۴ به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مراجعه نموده اند آورده شده است. روند افزایشی این نمودار مشابه روند افزایشی ورود فارغ التحصیلان داروسازی خارج از کشور می باشد.

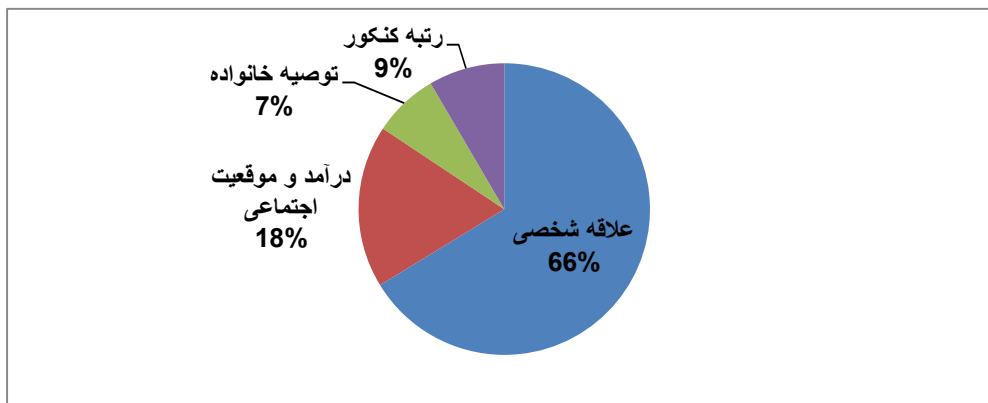

نمودار ۴-۵: تعداد داروسازانی که جهت ترجمه و تسجیل مدارک خود اقدام نموده‌اند

۲-۵- نظرات دانشجویان داروسازی

۱-۲-۵- دلایل دانشجویان برای انتخاب رشته داروسازی:

نظرسنجی از تعداد ۳۷۴ نفر از دانشجویان داروسازی که در دو سال پایانی تحصیل می‌باشند با انتخاب ۴ متغیر احتمالی که باعث انتخاب رشته داروسازی می‌گردد، بررسی گردید (نمودار شماره ۵-۵). از میان ۴ متغیر انتخابی بالاترین میزان درصد انتخاب دانشجویان برای رشته داروسازی علاقه شخصی می‌باشد که شامل ۶۶٪ می‌باشد. ۱۸٪ مربوط به موقعیت اجتماعی و درآمد در جامعه و ۹٪ درصد افراد با توجه به رتبه کنکور و ۷٪ درصد از دانشجویان با توصیه خانواده رشته داروسازی را مورد انتخاب قرار داده‌اند. اینکه ۶۶٪ افراد با علاقه شخصی خود تحصیل در رشته داروسازی را مورد انتخاب قرار داده‌اند نکته‌ای حائز اهمیت و در خور توجه می‌باشد.

نمودار ۵-۵: دلایل دانشجویان برای انتخاب رشته داروسازی در کنکور سراسری

۳-۲-۵- میزان رضایتمندی دانشجویان از تحصیل در رشته داروسازی:

بررسی میزان رضایت دانشجویان از وضعیت تحصیل در این رشته که به وسیله پرسشنامه‌های تدوین گردیده صورت گرفته است (نمودار شماره ۵-۶)، نشان می‌دهد ۴۰٪ درصد از دانشجویان در حد متوسط از تحصیل در این رشته احساس رضایت دارند و ۲۲٪ درصد افراد به میزان زیاد احساس رضایت مندی از وضعیت تحصیلی

خود را دارا هستند و ۱۱٪ درصد افراد به میزان بسیار زیاد از وضعیت تحصیلی خود رضایت دارند و تعداد افرادی که به میزان کم و بسیار کم از وضعیت تحصیلی خود رضایت دارند به ترتیب شامل ۱۹٪ و ۸٪ می باشد.

نمودار ۵-۶: میزان رضایتمندی دانشجویان رشته داروسازی از تحصیل در این رشته

۵-۲-۳- دیدگاه دانشجویان داروسازی در خصوص آینده شغلی خود:

نظرسنجی از دانشجویان داروسازی برای تجسم شغل آینده خود در جامعه، با در نظر گرفتن بهترین جایگاه های ممکن در جامعه، به عنوان متغیر در این مطالعه با توجه به پیشرفت و بهبود رشته داروسازی در جامعه مورد بررسی قرار گرفت. این متغیرها عبارتند از: کار در داروخانه، فعالیت در صنعت داروسازی، اشتغال در دانشگاه و مراکز تحقیقاتی و پژوهشکده های مرتبط با داروسازی جهت انجام کارهای تحقیقاتی، و سایر موارد.

نظرات دانشجویان داروسازی در ارتباط با آینده شغلی مورد نظرشان در جدول شماره (۵-۱) آورده شده است. همانگونه که نتایج نشان میدهد فعالیت در دانشگاهها و مراکز علمی و تحقیقاتی (۴۲ درصد)، و به دنبال آن فعالیت در داروخانه (۳۲ درصد) و سپس فعالیت در صنعت (۲۱ درصد) مورد علاقه و توجه دانشجویان می باشد.

جدول ۵-۱: دیدگاه دانشجویان داروسازی در خصوص آینده شغلی خود

ردیف	شغل مورد نظر	درصد
۱	فعالیت در دانشگاهها و مراکز علمی/تحقیقاتی	۴۲
۲	فعالیت در داروخانه	۳۲
۳	فعالیت در صنعت داروسازی	۲۱
۴	سایر موارد	۵

۵-۲-۴- ارزیابی دانشجویان از میزان تاثیر عواملی که منجر به مهاجرت داروسازان به خارج از کشور می گردد

مهمترین عواملی که از نظر دانشجویان سالهای آخر داروسازی باعث مهاجرت دانشجویان به خارج از کشور می گردد عواملی از قبیل مسائل تحصیلی و آموزشی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی می باشد. با

بررسی و ارزیابی نظر سنجی به عمل آمده از دانشجویان مشخص گردید ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر (۲۸ درصد) و بدست آوردن موقعیت شغلی و درآمد بهتر (۲۲ درصد) از مهم ترین عواملی هستند که منجر به ایجاد تمایل در افراد به مهاجرت میگردند. درصد تاثیر هر یک از این عوامل در مهاجرت داروسازان از منظر دانشجویان این رشته در جدول شماره (۵-۲) آورده شده است.

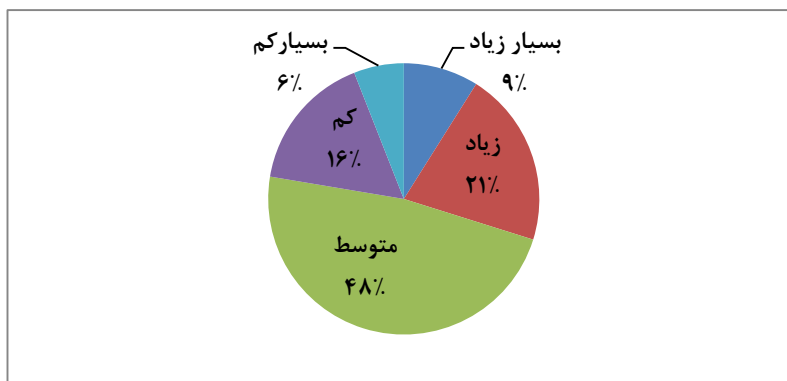
جدول ۵-۲: نظرات دانشجویان در خصوص دلایل مهاجرت داروسازان به خارج از کشور

ردیف	دلایل	درصد
۱	ادامه تحصیل	۲۸
۲	بدست آوردن موقعیت شغلی بهتر و درآمد بالاتر	۲۲
۳	تمایل به زندگی در محیط خارج از کشور	۱۸
۴	وضعیت اقتصادی کشور	۱۲
۵	وضعیت فرهنگی کشور	۱۰
۶	تامین و ادامه تحصیل فرزندان و خانواده	۶
۷	وضعیت سیاسی کشور	۴
	جمع	۱۰۰

۳-۵- بررسی و ارزیابی نظرات دانش آموختگان داروسازی داخل کشور

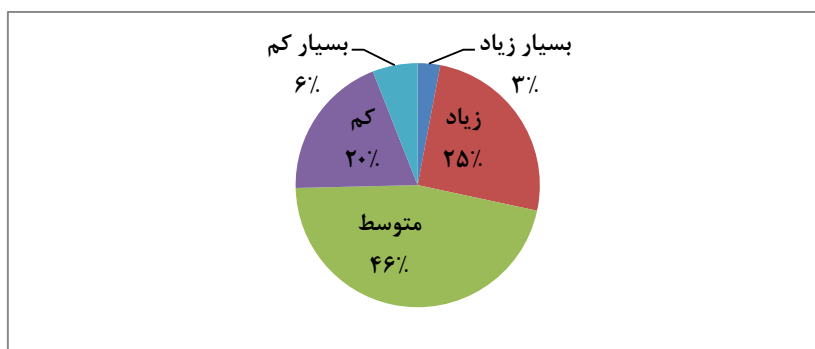
۳-۵-۱- میزان رضایتمندی دانش آموختگان داروسازی از امکانات آموزشی و وضعیت تحصیل در ایران:

بررسی و ارزیابی نظرات ۳۲۴ نفر از داروسازان شاغل در کشور در زمینه های مختلف میزان رضایت دانش آموختگان داروسازی از امکانات علمی/آموزشی و وضعیت تحصیل در ایران، نشان میدهد این افراد به طور متوسط از امکانات علمی دانشگاه ها و هم چنین از وضعیت تحصیل خود در ایران راضی می باشند که نمودارهای شماره (۵-۷) و (۵-۸) به طور جداگانه نمایانگر درصد رضایتمندی دانشجویان داروسازی از امکانات علمی وضعیت تحصیل در دانشکده های داروسازی کشور می باشند. در مجموع حدود ۳۰ درصد به میزان بسیار زیاد و زیاد، ۴۸ درصد به میزان متوسط و ۲۲ درصد هم به میزان کم و بسیار کم از امکانات آموزشی دانشکده های کشور رضایت دارند (نمودار ۵-۷).

نمودار ۵-۷: درصد میزان رضایت دانش آموختگان از امکانات آموزشی در ایران

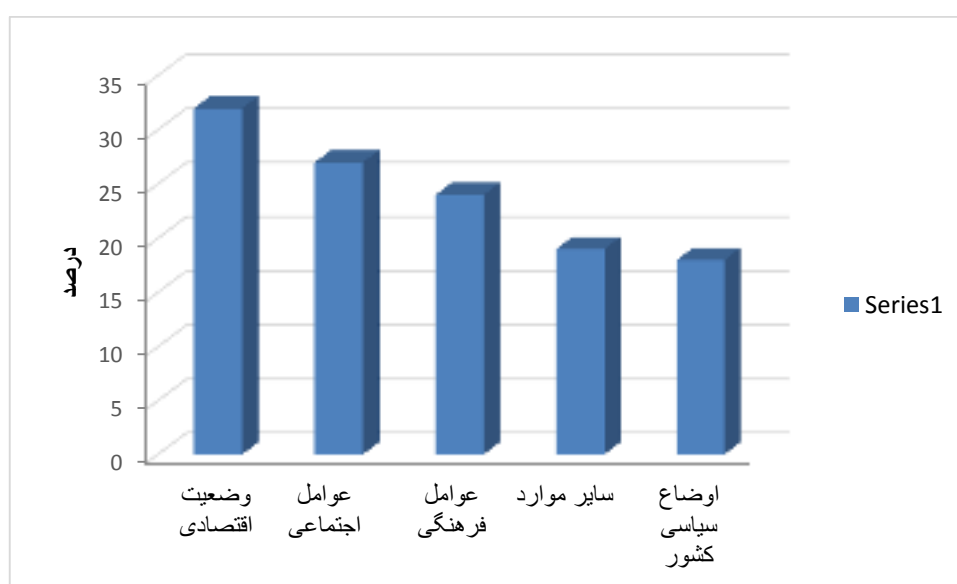
همانگونه که در نمودار شماره (۵-۸) مشهود می باشد در مجموع ۲۸ درصد از داروسازان از تحصیل در دانشکده های داروسازی کشور به میزان بسیار زیاد و زیاد رضایت داشته و ۴۶ درصد به میزان متوسط و ۲۶ درصد به میزان کم و بسیار کم اعلام رضایت نموده اند.

نمودار ۵-۸: درصد میزان رضایت دانش آموختگان داروسازی از تحصیل در ایران

۵-۳-۲- میزان تاثیر عوامل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی در وضعیت مهاجرت داروسازان:

با ارزیابی و بررسی جامعی که بر روی برخی از عوامل مهاجرت دانش آموختگان رشته داروسازی انجام گرفت از بین ۵۸۰ داروسازی که در داخل کشور حضور داشته و به این پرسشنامه پاسخ دادند میزان درصد هر یک از این عوامل (نمودار ۵-۹) نشان میدهد که بالاترین میزان درصد مهاجرت مربوط به عوامل اقتصادی جامعه می باشد که ۲۷٪ درصد مربوط به عامل اقتصادی، ۲۲٪ مربوط به عوامل اجتماعی جامعه، ۲۰٪ درصد مربوط به عوامل فرهنگی جامعه و ۱۵٪ درصد مربوط به اوضاع سیاسی کشور، و ۱۶٪ درصد افراد به دلایل مختلف شخصی قصد مهاجرت را دارند. میزان درصد هر یک از این عوامل نمایانگر علت مهاجرت داروسازان به خارج از کشور می باشد.

نمودار ۵-۹: دلایل مهاجرت دانش آموختگان داروسازی به خارج از کشور از نظر داروسازان داخل کشور

۵-۴-۱- وضعیت داروخانه های کشور از دیدگاه دانش آموختگان داروسازی :

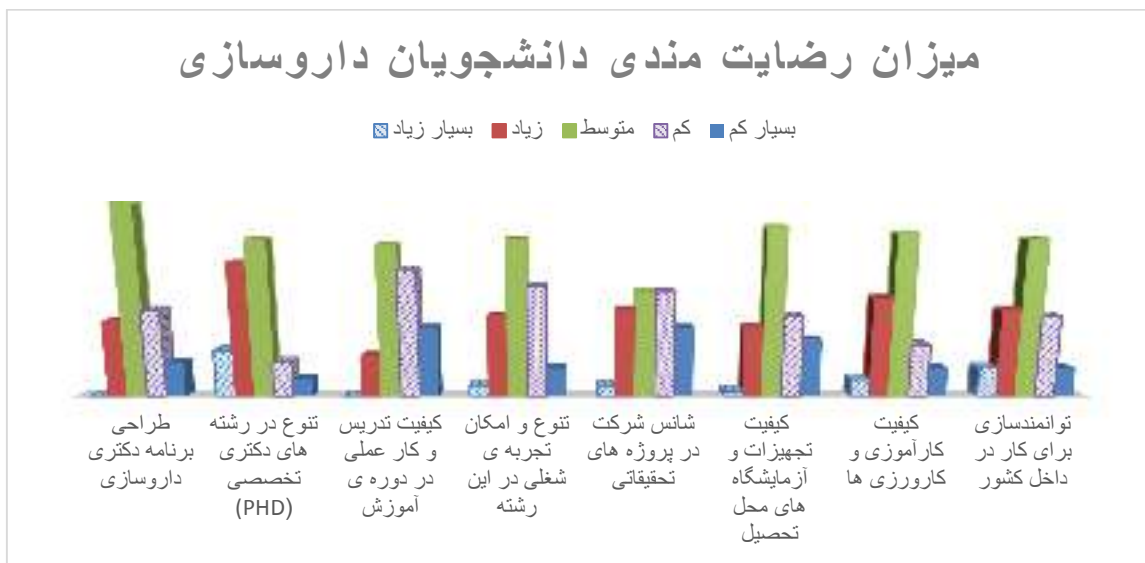
با ارزیابی و بررسی انجام گرفته در مورد میزان رضایت داروسازان از وضعیت داروخانه های کشور، ۷۹٪ درصد افراد وضعیت داروخانه های کشور را نامطلوب می دانند و این علت می تواند در وضعیت مهاجرت افراد تحصیل کرده کشور موثر واقع گردد. و تنها ۲۱٪ درصد افراد وضعیت شغلی در داروخانه را مطلوب می دانند. با بهبود وضعیت کار در داروخانه های کشور می توان یکی از عوامل مربوط به مهاجرت داروسازان به خارج از کشور را کاهش داد.

۵-۴-۲- بررسی و ارزیابی نقاط قوت و ضعف رشته داروسازی از دیدگاه دانش آموختگان داروسازی :

با افکارسنجی صورت گرفته از داروسازان در مورد نقاط قوت و ضعف رشته داروسازی در زمینه دانشگاهی با بررسی متغیرهای مربوطه، که شامل موارد زیر می باشد :

- ✓ طراحی برنامه دکتری داروسازی (محتوای دوره ی داروسازی)
- ✓ تنوع در رشته های دکتری تخصصی (PhD) داروسازی
- ✓ میزان رضایت از کیفیت و کار عملی در دوره آموزشی رشته داروسازی
- ✓ تنوع و امکان تجربه ی شغلی در این رشته
- ✓ شانس شرکت در پروژه های تحقیقاتی
- ✓ کیفیت تجهیزات و آزمایشگاه های معین تحصیل
- ✓ میزان کیفیت کنی آموزشی و کلیدی برای در کشور
- ✓ میزان توانمندسازی دانشجوین برای انجام کار و خود اشتغالی در داخل کشور

میزان رضایتمندی و نظر سنجی هر یک از این متغیرها در (نمودار ۵-۴-۱) قابل مشاهده است.

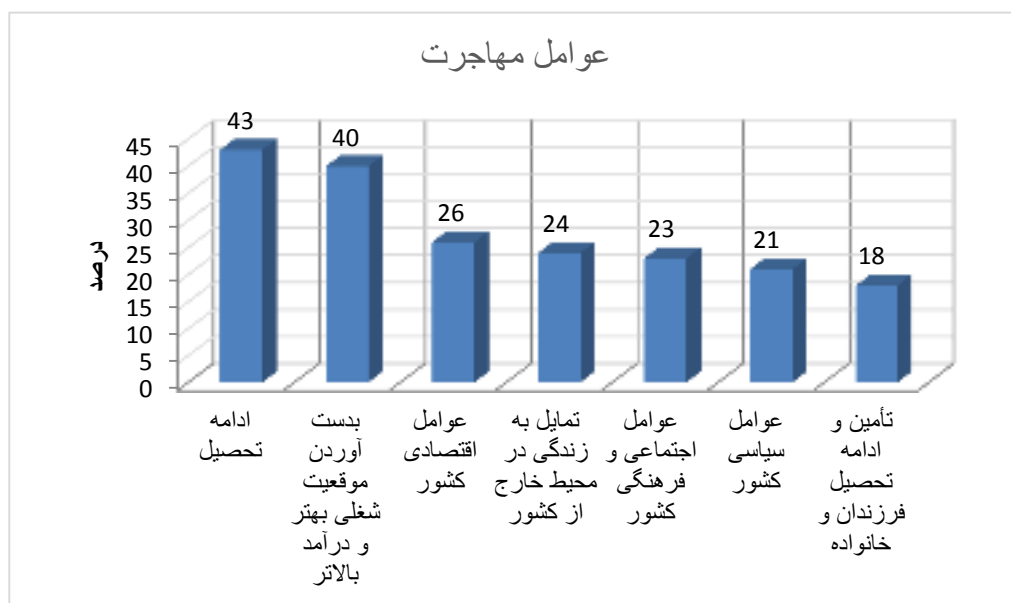

نمودار شماره ۵-۴-۱: میزان رضایتمندی دانشجویان داروسازی از وضعیت داروخانه های کشور

۱-۶- بررسی و ارزیابی نظرات دانش آموختگان داروسازی که در خارج از کشور به سر می برند:

۱-۱-۶- بررسی دلایل مهاجرت فارغ التحصیلان رشته داروسازی:

با بررسی و ارزیابی افکارسنجی از ۳۸۰ نفر از داروسازانی که در خارج از کشور حضور دارند نظرات ایشان در مورد عوامل و دلایل مهاجرت فارغ التحصیلان این رشته مورد بررسی قرار گرفت. همان طور که در (نمودار ۱-۶) مشخص است بالاترین درصد (۲۲ درصد) مربوط به ادامه تحصیل و پس از آن به دست آوردن موقعیت شغلی بهتر و درآمد بالاتر (۲۱ درصد) می باشد. سایر عوامل مورد پرسش از قبیل عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، سیاسی، تمایل به زندگی در خارج از کشور و تامین و ادامه تحصیل فرزندان و خانواده تقریباً درصدهای مشابه و بسیار نزدیکی را به خود اختصاص داده اند.

نمودار ۱-۶: میزان تاثیر عوامل مختلف در مهاجرت داروسازان به خارج از کشور از دیدگاه داروسازان خارج از کشور

۱-۲-۱-۶- بررسی وضعیت شغلی داروسازان در خارج از کشور

بررسی وضعیت شغلی داروسازانی که در خارج از کشور به سر میبرند نشان میدهد ۳۱ درصد از این افراد به کار در داروخانه، ۲۹ درصد در صنعت و ۲۷ درصد در دانشگاهها و مراکز علمی و تحقیقاتی اشتغال دارند. (نمودار ۲-۶)

نمودار ۶-۲: وضعیت شغلی داروسازان شاغل در خارج از کشور

۷- کشورهای هدف داروسازان برای مهاجرت

بر اساس آمار و اطلاعات موجود کشورهایی که بیشترین تعداد داروسازان از کشورمان به آنها عزیمت نموده اند در جدول شماره ۷-۱ آمده است.

جدول شمار ۷-۱: لیست کشورهای مقصد داروسازان

ردیف	کشور مقصد	درصد
۱	کانادا	۲۷٪
۲	آلمان	۱۸٪
۳	آمریکا	۱۷٪
۴	استرالیا	۱۱٪
۵	انگلستان	۱۰٪
۶	سایر کشورها	۷٪
۷	سوئد	۵٪
۸	فرانسه	۵٪

۸- نسبت مهاجرت داروسازان

بر اساس آمار و اطلاعات موجود درصد مهاجرت داروسازان به نسبت کل داروسازان رشد نسبتاً قابل توجهی را نشان می دهد. به طوری که این میزان از ۷/۱٪ در سال ۸۵ به ۱۳/۸٪ در سال ۹۴ رسیده است.

این میزان از مهاجرت داروسازان (حدود ۱۴٪) بسیار بالاتر از میانگین مهاجرت ایرانیان (که حدود ۲٪ می باشد) بوده و از میزان مهاجرت افراد تحصیل کرده کشور که در حدود ۸٪ می باشد و از میانگین مهاجرت در دنیا که در حدود ۲/۸٪ می باشد بسیار بالاتر می باشد

۹- بحث و نتیجه گیری :

بررسی مجموع آمار و اطلاعات دانش آموختگان رشته داروسازی نشان از رشد نسبتاً سریع تعداد دانش آموختگان این رشته می دهد. هرچند تا حدود زیادی این رشد با لحاظ نمودن رشد جمعیت کشور، استانداردهای جهانی و نیاز کشور به داروساز متناسب بوده است اما قطعاً هیچ نیازی به تداوم این سرعت نمی باشد و لازم است تربیت نیروی انسانی در این رشته با دقت هر چه تامتر و براساس نیاز کشور تنظیم و برنامه ریزی شود. از طرف دیگر روند افزایش تعداد داروسازانی که جهت ترجمه و تسجیل مدارک خود (که به احتمال بسیار زیاد برای خروج از کشور می باشد) اقدام نموده اند، تقریباً مشابه با تعداد داروسازانی می باشد که مدرک تحصیلی خود را از دانشگاههای خارج از کشور اخذ نموده و پس از بازگشت به کشور جهت ارزشیابی مدرک داروسازی خود به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مراجعه نموده اند.

از نکات حائز اهمیت در نظرات ارائه شده توسط دانشجویان علاقه شخصی اکثریت دانشجویان (۶۶ درصد) به انتخاب رشته داروسازی برای تحصیل می باشد که این نشان دهنده محبوب بودن این رشته در قشر نوجوان کشور می باشد که این خود می تواند سرمایه ارزشمندی برای برنامه ریزی و استفاده هر چه بیشتر از استعداد و انگیزه بالای دانشجویان داروسازی باشد.

میزان رضایتمندی دانشجویان از تحصیل در رشته داروسازی نیز نسبتاً بالا می باشد به نحوی که مجموعاً ۷۳ درصد به میزان بسیار زیاد، زیاد و متوسط رضایت خود را از تحصیل در این رشته اعلام نموده اند.

علیرغم اینکه بر اساس آمار و اطلاعات موجود نزدیک به ۸۰٪ از داروسازان موجود در داروخانه مشغول می باشند ولیکن ۴۲٪ از دانشجویان علاقه مند به فعالیت در دانشگاهها و مراکز علمی تحقیقاتی پس از اتمام تحصیل خود بوده و تنها ۳۲٪ از ایشان علاقه مند به فعالیت در داروخانه می باشند که این امر نشان از نگاه علمی دانشجویان داروسازی به این رشته دارد.

از منظر دانشجویان بیشترین دلایل خروج داروسازان از کشور ادامه تحصیل می باشد که این امر طبیعی به نظر می رسد، چرا که دانشجویان در سالهای آخر تحصیل به فکر ادامه تحصیل می باشند و به دلیل عدم امکان تحصیل در داخل کشور و یا عدم علاقه به تحصیل در داخل کشور راه تحصیل در خارج از کشور را خواهند

گزید. این نکته هم راستا با این موضوع که بیشترین گزینه در فعالیتهای شغلی آینده دانشجویان کار در محیطهای دانشگاهی و علمی / تحقیقاتی ذکر شده است می باشد.

میزان رضایتمندی داروسازانی که در کشور اشتغال دارند از امکانات آموزشی دانشکده های داروسازی کشور در مقایسه با نظر دانشجویان در این خصوص بالاتر رفته و به ۷۸ درصد رسیده است که این امر می تواند بدلیل نگاه ایده آل دانشجو به مسائل از یک طرف و افزایش اعتماد به نفس دانش آموختگان داروسازی پس از ورود به بازار کار و پی بردن به فرا گرفتن علم و مهارت کافی در طول تحصیل در رشته داروسازی در دانشکده های داروسازی کشور باشد. هر چند میزان کلی رضایتمندی دانشجویان و دانش آموختگان از تحصیل در ایران تفاوت چندانی ندارد.

از دیدگاه داروسازان داخل کشور وضعیت اقتصادی کشور از مهمترین عوامل موثر در مهاجرت داروسازان ذکر شده است که این موضوع در تطابق با اینکه اکثریت داروسازان در داروخانه و یا صنعت (بهرحال در مباحث اقتصادی) درگیر می باشند و طبیعتاً وضعیت اقتصادی می تواند بیشترین تاثیر را در تصمیم گیری ایشان به ماندن در کشور و یا مهاجرت داشته باشد، می باشد. بعلاوه اینکه حدود ۷۹٪ از داروسازان وضعیت داروخانه های کشور را نامطلوب اعلام کرده اند که این موضوع می تواند زمینه ساز تمایل بیشتر داروسازان به خروج از کشور باشد. البته این نکته که میزان رضایتمندی دانش آموختگان داروسازی کشور از جایگاه شغلی داروساز بالا می باشد (۵۳ درصد رضایتمندی بسیار زیاد و زیاد و ۴۲ درصد رضایتمندی متوسط) نیز حائز اهمیت است.

از نقطه نظر داروسازانی که در خارج از کشور سر می برند مهمترین دلایل مهاجرت این قشر در وهله اول ادامه تحصیل و پس از آن بدست آوردن موقعیت شغلی و درآمد بالاتر ذکر شده است که این نظرات بسیار نزدیک به نظرات دانشجویان سالهای آخر داروسازی در داخل کشور می باشد.

از نظر وضعیت شغلی داروسازان ایران در خارج از کشور نیز هر چند فعالیت در داروخانه کماکان در صدر مشاغل این قشر قرار دارد اما درصد افرادی که در داروخانه شاغل می باشند با درصد آن در داخل کشور کاملاً متفاوت و بسیار کمتر می باشد. بعلاوه اینکه تعداد داروسازان ایرانی که در خارج از کشور در بخش صنعت و در حوزه تحقیقات و پژوهش در دانشگاهها و مراکز علمی تحقیقاتی مشغول می باشند، بسیار بیشتر از تعداد داروسازان شاغل در این حوزه ها در داخل کشور می باشد. بنابر این فراهم آوردن جایگاه های شغلی

متنوع تر برای داروسازان در کشور می تواند تاثیر مستقیم بر تصمیم این افراد به کار در کشور و یا ترک کشور و اشتغال در سایر کشورها را داشته باشد.

از میان کشورهایایی که مقصد داروسازان برای مهاجرت می باشند نیز کانادا در راس بوده و به دنبال آن کشورهای همچون آلمان، آمریکا، استرالیا، انگلستان، فرانسه و سوئد می باشند که به نظر می رسد در دسترس بودن شغل مناسب تر و درآمد بالاتر، امکان ادامه تحصیل راحت تر و امکانات رفاهی بیشتر از عوامل موثر در انتخاب کشور مقصد توسط داروسازان کشورمان می باشد.

به نظر میرسد با اتخاذ و به کار بستن راهکارهای مناسب به نحوی که در قسمت راهکارها ارائه گردید و بخصوص ارتقای جایگاه شغلی و تامین امنیت اقتصادی و تکریم این قشر بتوان در حفظ این قشر در کشور و هم چنین فراهم آوردن زمینه بازگشت این قشر به کشور و استفاده بهینه از این سرمایه انسانی حداکثر بهره برداری لازم را نمود، هر چند که در هر حال از استفاده از توانمندیهای داروسازانی که در خارج از کشور به سر می برند نیز برای پیشبرد و اعتلای کشور نایستی غافل بود.

۱۰- راه کارهای پیشنهادی

۱- ارتقاء جایگاه شغلی داروسازان و تعریف جایگاههای شغلی جدید برای این قشر در چرخه ارائه خدمات در سیستم بهداشتی و درمانی کشور با توجه به توانمندیهای علمی و مهارتهای حرفه ای ایشان

۲- اعمال مدیریت صحیح برای تربیت داروساز بر اساس نیاز کشور با توانمندی های لازم

۳- بکارگیری داروسازان در بیمارستانهای کشور و ایجاد موقعیتهای شغلی مناسب دیگر

۴- دخیل کردن داروسازان در تصمیم گیری های تیم پزشکی

۵- بهبود امکانات علمی و آموزشی و آزمایشگاهی جهت حفظ استعدادها و جذب آنها در محیط دانشگاهی و مراکز تحقیقاتی

۶- ایجاد فضای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مناسب که در آن به نقش داروسازان اهمیت داده شود و فرهنگ سازی در جامعه در جهت تغییر نگرش و تفکر مردم نسبت به داروساز صورت گردد.

۷- ایجاد دوره های آموزشی و پژوهشی جدید و موثر بوسیله این افراد

۸- بهبود شرایط داروخانه ها و تجدید نظر در قوانین و مقررات مربوطه

۹- ایجاد شرایط کاری مناسب تر و ارزش دهی به خدمات داروسازان و ایجاد قوانین محکمی که داروساز در داروخانه از حق و حقوق مناسب تری برخوردار باشد.

۱۰- برگزاری سمینارهای علمی و دعوت از داروسازان و دانشجویان خارج از کشور به منظور تبدیل فرار مغزها به چرخش مغزها

۱۱- اعمال مدیریت صحیح تامین و تربیت منابع انسانی

۱۲- برقراری تعامل سازنده و استفاده از دانش و تجربه داروسازان خارج از کشور در جهت اصلاح و ارتقای سیستم آموزشی، پژوهشی، خدماتی و درمانی کشور

منابع :

1. Carrington, M.W. and M.E. Detragiache, *How big is the brain drain?* 1998: International Monetary Fund.
2. شهیدزاده, ح., فرار مغزها، مشکل بزرگ جهان سوم. اطلاعات سیاسی - اقتصادی، 1370. 46-45(5): 4-11.p.
3. Baruch, Y., P.S. Budhwar, and N. Khatri, *Brain drain: Inclination to stay abroad after studies.* Journal of world business, 2007. 42(1): p. 99-112.
4. باقری, م. and دوامی, فرار مغزها (علل و انگیزه‌ها). فصلنامه آموزش مهندسی ایران, 2006. 8(31): 1-23.p.
5. Edwards, S., *Trade orientation, distortions and growth in developing countries.* Journal of development economics, 1992. 39(1): p. 31-57.
7. Galeano, E., *Open veins of Latin America: Five centuries of the pillage of a continent.* 1997: NYU Press.
8. Ratha, D., *Migration and remittances Factbook 2016.* 2016: The World Bank.
9. Group, W.B., *The Little Data.* 2016: World Bank Publications.
10. Arslan, C., et al., *International migration to the OECD in the 21st century.* 2016, Technical report, KNOMAD Working Paper.
11. Agency, C.I., *The World Factbook 2007.* 2007: Government Printing Office.
12. *International Migration Report 2015* 2015: United Nations Department of Economic and Social Affairs Population Division
13. Co-operation, O.f.E. and Development, *Connecting with Emigrants: A Global Profile of Diasporas.* 2012: OECD Publishing.